

links Pret! Leisure en landschap. foto Otto Snoek
 onder Campus TU Delft, Mecanoo Architecten, 2001.

van belevenisarchitectuur? Dertig jaar geleden publiceerden Robert Venturi en Denise Scott Brown de invloedrijke studie *Learning from Las Vegas*, waarin ze de nadruk leggen op het belang van de populaire cultuur en van de commercieel geïnspireerde architectuur van Las Vegas als bron voor serieuze architectuur. Wellicht kan een volgende pret-studie dieper ingaan op de gevolgen van deze commercialisering voor de vormgeving van de amusementsarchitectuur zelf.

René Erven

Het symposium 'Pret! Leisure en landschap' vond plaats op 9 september 2002 in de Kunsthal en werd georganiseerd door NAI uitgevers.

Meer informatie: www.naipublishers.nl

Essayprijsvraag Stylos

In april van dit jaar schreef Stylos in samenwerking met de Architect een essaywedstrijd uit onder studenten aan de Technische Universiteiten over het Bouwkunde-onderwijs. Een jury, bestaande uit Jan Benthem, Dolf Broekhuizen en Harm Tilman beoordeelde het teleurstellend lage aantal inzendingen. Uit de essays van de studenten spreekt vooral een persoonlijke betrokkenheid met het Bouwkunde-onderwijs. Het ontwerp-onderwijs legt een basis, maar architect word je pas in de praktijk. De jury koos unaniem voor het essay van Jeroen de Vries, dat met kop en schouders boven de andere inzendingen uitsteekt. De Vries laat zien, dat een herijking van de inzet van het Bouwkunde-onderwijs uitgangspunten oplevert voor de herstructurering van faculteit en onderwijs.

Harm Tilman

Bouwkunde in Delft

De Technische Universiteit Delft bestaat dit jaar 160 jaar. Gedurende deze periode heeft de universiteit altijd in hoog aanzien gestaan in binnen- en buitenland. De laatste tijd is het imago van de universiteit echter aan enige slijtage onderhevig. Om het tij te keren zullen de komende tijd drastische veranderingen worden doorgevoerd binnen de universiteit. Onder de maatregelen vallen onder andere de invoering van de nieuwe Bachelors/Masters-structuur, die op landelijke schaal in het gehele hoger onderwijs wordt ingevoerd. Ook is door Mecanoo Architecten een nieuw Stedebouwkundig Master Plan voor de Campus ontwikkeld. De bedoeling

van het College van Bestuur van de TU Delft is, dat de TU gaat behoren tot de selecte club van internationale topuniversiteiten. Om dat te bereiken is het van belang dat dit idee door iedereen gesteund wordt, docenten, hoogleraren, en natuurlijk de studenten. Er is een bepaalde verbondenheid nodig, die vergelijkbaar is met die van buitenlandse, voornamelijk Amerikaanse universiteiten.

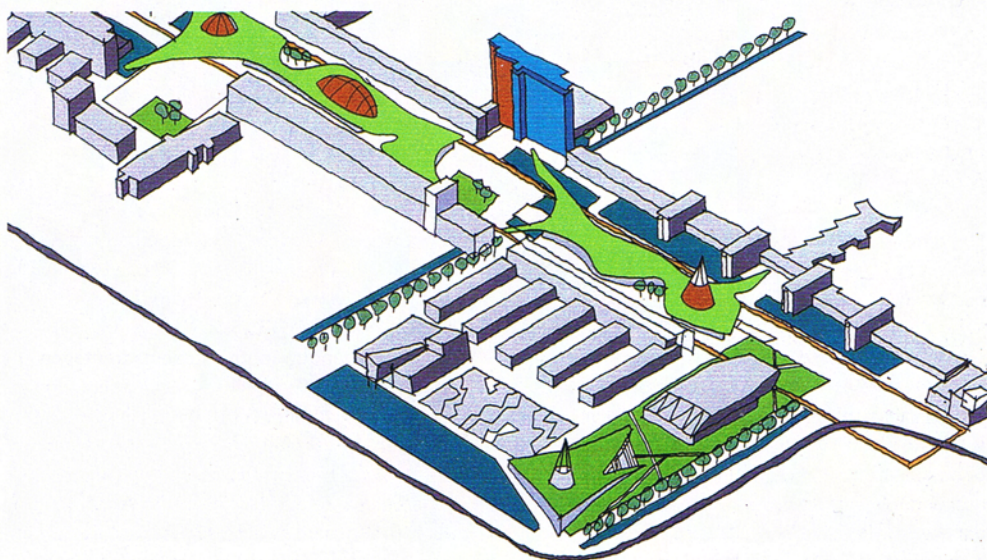
Het vreemde is dat het College van Bestuur heel tweeslachtig omgaat met het op zich nobele streven om de Universiteit weer aan de top te krijgen. In het stuk uit de *Alma* (Informatiebulletin over de vastgoedontwikkeling aan de TU Delft, nummer 6, april 2002) wordt door Loek Rijkelijhuizen, Facility Manager van de afdeling Industrieel Ontwerpen, gesteld dat hij ervan overtuigd is dat de studentenaantallen toenemen onder invloed van de aantrekkingskracht van de nieuwbouw. Het feit dat deze ontwikkeling als een positieve wordt gezien, duidt erop dat het beleid eerder een economische grondslag heeft dan een wetenschappelijke of pedagogische. Sterker nog, in beide laatste opzichten is het beter om minder studenten op te leiden, op een hoger niveau.

Bouwkunde is van oorsprong een ontwerpopleiding. Sinds jaar en dag staat Delft bekend als de creatieve bouwkunde opleiding en Eindhoven als de meer technische. Door het rapport van de visitatiecommissie, waaruit naar voren kwam

dat het met het wetenschappelijk gehalte van de opleiding bedroevend is gesteld, is het nieuwe curriculum er in zijn geheel op gericht het wetenschappelijk gehalte van de opleiding te vergroten. Op zich is hier natuurlijk niets op tegen, aangezien de TU Delft behoort tot het wetenschappelijk onderwijs. Het is alleen jammer dat de herziening van het onderwijssysteem wordt aangegrepen om het onderwijs toe te spitsen op de vraag uit het bedrijfsleven. Janny Rodermond schrijft in *de Architect* (mei 2002 pag. 13): "Van oudsher hadden de universiteiten echter in de eerste plaats een culturele functie. Pas in de negentiende eeuw ontwikkelden zij zich tot onderzoeksinstituten, en gingen ze beroepsopleidingen verzorgen. Nu wordt er verwacht dat ze ook nog bedrijfsmatig functioneren."

Zoals het nieuwe curriculum er nu uitziet, wordt vooral ingezet op de laatste twee facetten, onderzoek en bedrijfsmatigheid en dreigt de oerfunctie waaraan voornamelijk Bouwkunde zijn karakter ontleent, namelijk die culturele functie, onderbelicht te raken.

Als het College van Bestuur van de faculteit Bouwkunde ervan uitgaat dat de opleiding voldoende ruimte heeft in het huidige gebouw, dan hanteert ook zij een economische visie, en geen pedagogische of wetenschappelijke. Als je puur economisch kijkt naar het ruimtegebruik op Bouwkunde dan zou je tot de conclusie kunnen

Leefbaar Nederland

In zijn essay *Kein Mensch ist illegal* beschrijft Florian Schneider vreedzame strategieën om huisvesting, onderwijs en werk voor iedereen, ongeacht afkomst of levensovertuiging toegankelijk te maken.¹ Zo'n wereldbeeld staat ver af van een 'Leefbaar Nederland' waarvan de contouren geschetst zijn door het pas aangetreden kabinet. De 'consumenten' uit het vorige marktgerichte beleid zijn nu vervangen door 'burgers' die vooral aangesproken worden op hun plichten, niet langer op hun rechten. Een van de weinige echt nieuwe initiatieven van VROM is het aankondigen van een actief opsporings- en uitzettingsbeleid van illegale huurders. Nieuwe maatregelen om de te krappe woningmarkt met vereende krachten te verruimen ontbreken vooralsnog. De reeds door Johan Remkes aangekondigde 'aanjaagteams' beschikken niet over nieuwe middelen en kunnen daardoor in de praktijk evengoed uitgroeien tot een nieuwe laag in het vergadercircuit. Het lijkt bijna alsof de aangekondigde forse uitbreiding van het cellentekort gezien moet worden als een specifieke en kostbare uitbreiding van het aanbod op huisvesting aan de onderkant van de woningmarkt.

Weer wel nieuw is het schrappen van voornemens: er komt voorlopig geen Randstadlightrail en geen Amsterdamse Noord-Zuidlijn. Een aantal grote knooppunten van openbaar vervoer, zoals de gebieden rond de centrale stations van Utrecht, Rotterdam en Den Haag verschuiven naar de lange termijn. Al deze projecten zijn echter essentieel voor een verdere ontwikkeling van de Randstad. Het openbaar vervoer en de ecologische hoofdstructuur gaan voorlopig in de ijskast. Wel zal worden begonnen met de aanleg van elf asfaltstroken, ter oplossing van het fileprobleem.

Om meer zicht te krijgen op de bijdrage van VROM aan een leefbaar Nederland is het wachten dan ook op de voor november aangekondigde Stellingnamebrief. Deze moet achteraf de samenhang aangeven tussen de verschillende, onder Remkes reeds verschenen nota's. Mogelijk komt voor Kerst nog een aangepaste Vijfde Nota uit, die gemeenten meer speelruimte geeft. Dan zal blijken in hoeverre VROM zich betrokken toont bij de noodzakelijke herstructurering van de grote stedelijke en landelijke gebieden. VROM spreekt nu wel over het verschuiven van beleidsverantwoordelijkheid naar de lagere overheden, maar zwijgt over de wijze waarop de private partijen interveniëren in ruimtelijke processen.

Onder voorgaande kabinetten waren de begrippen leefbaar en duurzaam aan elkaar gekoppeld. Nu lijkt leefbaarheid vooral gerelateerd te zijn aan veiligheid en zijn verschillende maatregelen ter verbetering van het milieu op de helling gezet. De vijf voorgaande ministers van Milieu hebben hier gemeenschappelijk hun verontrusting over uitgesproken. Korte-termijndenken en een naar binnen gericht beleid zijn met name voor de ruimtelijke ordening weinig effectief. Het huidige kabinet toont tot op heden nauwelijks interesse voor de plaats die Nederland in Europa wil innemen. Ook daar dient het perspectief wijder te zijn dan het op orde houden van het eigen territorium. Voor stijgende waterspiegels, en het vrije verkeer van informatie, geld, goederen en mensen kunnen de grenzen nu eenmaal niet gesloten worden.

Janny Rodermond

¹ Florian Schneider, 'Kein Mensch ist illegal. New Rules for the New Actonomy', In: *Democracy Unrealized*, Documenta 11, Platform 1.

komen dat het mogelijk is om het onderwijsprogramma in het huidige gebouw onder te brengen. Onderzoeken van vastgoedbeheer tonen dit ook aan.

Teveel studenten zien de universiteit momenteel slechts als een instituut, waar onderwijs te consumeren is, en niet meer dan dat. Men kan zich niet met de universiteit identificeren. Op Bouwkunde lopen momenteel veel meer studenten rond dan onderwijstechnisch verantwoord is. Momenteel staan er aan de opleiding ongeveer 3230 studenten ingeschreven, terwijl het gebouw oorspronkelijk is ontworpen voor circa 700 studenten, dankzij de bekende tussenvloeren is de capaciteit circa 1200 studenten.

In lijn met het economisch georiënteerde beleid wordt nu de oplossing gezocht in het zo efficiënt mogelijk inroosteren van de beschikbare ruimte. Tegelijkertijd wordt het projectgestuurd onderwijs onder valse (economische) voorwendselen de schuld in de schoenen geschoven van het verdwijnen van het wetenschappelijk gehalte van de opleiding. De opzet van het PGO is, dat het de onderlinge betrokkenheid bij de studenten zou moeten bevorderen. In de praktijk werkt dit niet. Er wordt wel gezegd dat er nooit iemand aanwezig is en dat het gebouw doorgaans leeg is, maar dit is voornamelijk te wijten aan ruimtegebrek. Aangezien studenten niet op het atelier kunnen werken, werken ze thuis. Voor de begeleiding wordt een rooster opgesteld door de desbetreffende docent, zodat iedereen een half uurtje begeleiding krijgt. De kruisbestuiving die plaats zou moeten vinden tussen studenten onderling, vindt dus niet plaats. Uit enquêtes blijkt dat als studenten de mogelijkheid hebben om op het atelier te werken zonder dat ze alles iedere keer op moeten ruimen voor de volgende groep, ze dan wel gebruik zouden maken van de atelier-ruimtes.

Het nieuwe Stedebouwkundig Master Plan is een stap in de goede richting. Het voorziet in de noodzaak om de noodzakelijke betrokkenheid te vergroten. De campus wordt een echte universiteitswijk die meer te bieden heeft dan een aantal onderwijsinstellingen waar studenten onderwijs kunnen 'consumeren'. Tevens worden de verschillende faculteiten veel meer op elkaar betrokken dan nu, niet alleen fysiek, maar ook qua onderwijsstructuur. Daarnaast is het nodig dat meer studenten in de wijk zelf worden gehuisvest. Studeren aan de TU Delft zou een

manier van leven moeten zijn. Ook moeten studenten dag en nacht toegang hebben tot de universiteit.

De renovatie c.q. nieuwbouw van de faculteitsgebouwen zou aangeprepen moeten worden om het onderwijs op een hoger niveau te krijgen en niet om de aantrekkingskracht jegens potentiële nieuwe studenten te vergroten. De ontwikkeling van het stedebouwkundige plan daarentegen zou in het teken kunnen staan van openheid richting de samenleving en bedrijfsleven. Deze openheid zou economisch georiënteerd kunnen zijn in de trant van cafés, bookshops, maar bijvoorbeeld ook bedrijfsruimtes die verhuurd kunnen worden aan pas afgestudeerde starters. Op deze manier hoeft de begroting van de universi-

teit niet te lijden onder de afname van het aantal studenten.

Voor de faculteit Bouwkunde van de TU Delft zou dit betekenen dat er een aanzienlijke uitbreiding van het aantal atelierruimtes moet komen. Ook kan worden gedacht aan een grand café, bijvoorbeeld tegenover het sportcentrum, de commercialisering van de bouwshop en atelierruimtes voor startende architecten- en ingenieursbureaus. Thematisch zou men eenzelfde insteek moeten hanteren als de TU Eindhoven. De faculteit Bouwkunde aldaar stelt in het nieuwe curriculum de thematiek van de samenwerking tussen ontwerp en onderzoek centraal, in plaats van zich te beperken tot het onderzoek alleen.

Jeroen de Vries